

Tulemusvaldkond	Heaolu (HE)
Tulemusvaldkonna eesmärk	Tööhõive kõrge tase ning pikk ja kvaliteetne tööelu
Valdkonna arengukava	Heaolu arengukava 2016–2023 (HEA) ¹
Programmi nimi	Tööturuprogramm (HE01)
Programmi eesmärk	Tööjõu nõudluse ja pakkumise vastavus tagab tööhõive kõrge taseme ning kvaliteetsed töötingimused toetavad pikaajalist tööelus osalemist
Elluviimise periood	2022–2025
Peavastutaja	Sotsiaalministeerium (SoM)
Kaasvastutajad	Tööinspeksioon (TI), Riikliku Lepitaja Kantselei, Sotsiaalkindlustusamet (SKA), Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus (Astangu KRK), Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus (TEHIK), Eesti Töötukassa (TK)

Sissejuhatus

Tööturuprogramm on üks sotsiaalkaitse ja tööhõive tulemusvaldkondi ühendava heaolu arengukava 2016–2023 elluviimise ja eesmärkide saavutamise seotud programmidest, mis toetab otseselt arengukava esimese alaeesmärgi saavutamist.

Eesti on vananeva ja väheneva rahvaarvuga riik, kus samal ajal on pikenenud inimeste eluiga ja inimesed elavad kauem tervena. Need trendid tõstavad küsimuse – kuidas rahuldada majanduse ja tööturu vajadusi ning tagada ühtlasi inimeste heaolu kasv ja sotsiaalkaitseüsteemi jätkusuutlikkus. Rahvastiku vähenemine ja vananemine mõjutab tööhõive ja sotsiaalkaitse valdkonda peamiselt kolmel viisil.

Esiteks jääb tööturul vähemaks töökäsi, mis tähendab, et rohkem tähelepanu tuleb pöörata teguritele, mis aitavad kindlustada olemasoleva tööjõu osalemise tööturul, sealhulgas selle vastavuse tööturu vajadustele.

Teiseks tekitab rahvastiku vähenemine ja vananemine surve sotsiaalkindlustussüsteemi finantsilisele jätkusuutlikkusele, kuna tööealine elanikkond võrreldes pensioniealistega väheneb oluliselt. Kui 2014. aastal oli ühe pensioniealise inimese kohta ligi neli tööealist elanikku, siis näiteks 2040. aastaks on see suhe prognoosi kohaselt vähenenud kaheni. See tähendab tugevat survet pensionikindlustuse eelarvele ja pensioni suurusele.

Kolmandaks toob rahvastiku vananemine kaasa hoolduskoormuse ja kõrvalabi vajaduse kasvu, mistõttu on järjest rohkem vaja pakkuda inimestele toetavaid sotsiaalteenuseid.

Just nendele probleemidele keskenduvadki heaolu arengukavaga seotud programmid. Käesolev programm tegeleb inimeste tööelus osalemise toetamisega.

¹ Heaolu arengukava 2016–2023 <http://www.sm.ee/et/heaolu-arengukava-2016-2023>

Heaolu arengukava 2016–2023

Tööhõive kõrge tase ning pikk ja kvaliteetne tööelu

Sotsiaalse ebavõrdsuse ja vaesuse vähendamine, sooline võrdsus ning suurem sotsiaalne kaasatus

Alaeesmärk 1: Töajõu nõudluse ja pakkumise vastavus tagab tööhõive kõrge taseme ning kvaliteetsed töötingimused toetavad pikaajalist tööelus osalemist	Alaeesmärk 2: Inimeste majanduslik toimetulek on aktiveeriva, adekvaatse ja jätkusuutliku sotsiaalkaitse toel paranenud	Alaeesmärk 3: Inimeste võimalused iseseisvalt toime tulla, kogukonnas elada ning ühiskonnaelus osaleda on tänu efektiivsele õiguskaitsele ja kvaliteetsele kõrvalabile paranenud	Alaeesmärk 4: Naistel ja meestel on võrdsed õigused, kohustused, võimalused ja vastutus kõigis ühiskonnaelu valdkondades
--	---	--	--

Tabelis on kajastatud heaolu arengukava 2016–2023 neli alaeesmärki. Tööturuprogramm katab rohelisena märgitud alaeesmärki.

Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve

Programmi eesmärk: töajõu nõudluse ja pakkumise vastavus tagab tööhõive kõrge taseme ning kvaliteetsed töötingimused toetavad pikaajalist tööelus osalemist.

Mõõdik		Algtase	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025
Töajõus osalemise määr 15–64-aastaste seas, %² <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti töajõu-uuring</i>	Mehed	81,8% (2020. a)	80,9%	80,8%	80,7%	80,7%
	Naised	77,4% (2020. a)	75,3%	75,2%	75,1%	75,1%
	Kokku	79,6% (2020.a)	78,2%	78,1%	78,0%	78,0%

Olukorra lühianalüüs

Aastatel 2011–2019 paranesid tööturu näitajad järjepidevalt ning aastal 2019 jõudis tööhõive rekordtasemeni ja töötuse tase oli viimase paari aastakümne madalaim. Järsk muutus toimus 2020. aastal alanud COVID-19 kriisi tagajärjel, kui hõive kiirelt vähenes ning töötus hakkas kasvama. Eriolukorra kehtestamise tõttu 2020. aasta märtsis olid paljud ettevõtted sunnitud oma tegevuse peatama. Eriti puudutas see toitlustust ja majutust ning teisi turismi, kultuuri ja meelelahutusega seotud tegevusalasid. 2020. aastal oli Eestis 15–74-aastaste seas hõivatuid 653 000, töötuid 48 400 ja mitteaktiivseid 272 000³.

Tööhõive kiire vähenemise tõttu langes 20–64-aastaste tööhõive määr 2021. aastal kolme kvartali keskmisena 78,8%-ni. Samuti langes 15-64-aastaste töajõus osalemise määr 79%-ni. Vaatamata hõive vähenemisele oldi mõlema näitajaga endiselt EL-i riikide hulgas esimeste seas. Üle 50-aastaste töajõus osalemise määralt on Eesti EL-i riikide seas Rootsi järel teisel kohal ning 55–64-aastaste tööhõive määralt esimese viie hulgas. Juba seitsmendat aastat ületab 20–64-aastaste tööhõive määr aastaks 2020 seatud eesmärgi⁴, mis on 76%. Lähiaastatel tuleb järjest rohkem tähelepanu pöörata üle 50-aastaste aktiivsele tööturul osalemisele. Kuna nende osakaal

² Mõõdik näitab töajõu osatähtsust tööealises rahvastikus ehk seda, kui suur osa rahvastikust on tööturul aktiivne. Töajõu moodustavad töötajad ja töötud. Töötud on need, kes on tööta, otsivad aktiivselt tööd ja on võimelised kahe nädala jooksul tööle asuma. Mõõdiku sihttasel on võrreldes heaolu arengukavaga aastateks 2016–2023 korrigeeritud.

³ Statistikaameti töajõu-uuringu andmed (ümberarvutatud vastavalt uuele meetodikale 30.09.2021).

⁴ Konkurentsivõime kavas "Eesti 2020" seatud eesmärk <https://riigikantselei.ee/et/konkurentsivoime-kava-est-2020>

rahvastikus suureneb, on üldist hõive taset raskem hoida. Üle 50-aastaste osakaal rahvastikus on 39% ning rahvastikuprognoozi kohaselt osakaalu suurenemine jätkub, ulatudes 2045. aastaks ligi 48%-ni. Vananeva ja väheneva rahvastikuga olukorras on oluline, et tööturul kasutatakse ära kõigi inimeste potentsiaal.

Töötuse määr suurenes 4,5%-lt 2019. aastal 6,9%-ni 2020. aastal, kuid vähenes seejärel 2021. aastal kolme kvartali keskmisena 6,6%-ni. Kõige enam kannatasid COVID-19 tõttu noored, kes töötasid kriisist mõjutatud tegevusaladel. Noorte töötuse määr kerkis aastaga 11,6%-lt 18,3%-ni ning vähenes 2021. aastal 16,4%-ni. Noorte töölesaamist raskendavad vähene kogemus ja erialaste oskuste puudumine. 2020. aastal puudus 65%-l noortest töötutest kutse-, ameti- või erialaharidus ning 57%-l töötutest 15–24-aastastest meestest ja 28%-l naistest puudus varasem töökogemus. Vanemaealiste puhul on suurimad probleemid vananenud kvalifikatsioon ja vähenenud töövõime ning tööandjate hoiakud vanemaealiste tööle võtmise suhtes.

Suureneva töötuse tingimustes hakkas kasvama ka pikaajaline töötus, mis 2020. aastal ulatus 1,2%-ni, kuid 2021. aastal kolme kvartali keskmisena juba 1,7%-ni. Pikaajalise töötuse peamiseks põhjuseks võib pidada madalat kvalifikatsioonitaset. 2020. aastal puudus pikaajaliste töötute seas 26%-l naistest ja 48%-l meestest kutse-, ameti- või erialaharidus. Täiendavalt raskendab paljudel töölesaamist ebapiisav riigikeele oskus. 2020. aastal väitis 17% pikaajalistest töötutest, et ei oska eesti keelt.

2021. aastal oli kuu lõpu seisuga registreeritud töötuid keskmiselt 49 816 (2653 isiku võrra rohkem kui aasta tagasi). Registreeritud töötuse määr kasvas aastaga 7,2%-lt 7,6%-ni. Vähenenud töövõimega isikute arv vähenes 135 võrra ning ka osatähtsus töötutest kahanes. Registreeritud töötutest ligikaudu iga neljas (23,7%, 11 784 töötut) oli vähenenud töövõimega. 2021. aastal rakendus Eesti Töötukassa vahendusel tööle 10 793 (2020. aastal 10 158) vähenenud töövõimega inimest⁵.

Tööealise elanikkonna vähenemine ja madal töötuse määr soodustavad tööjõupuuduse süvenemist. Tööjõupuudust suurendavad ka ebapiisav kvalifikatsioon ja vananenud oskused. 2019. aastal oli Eestis vanuserühmas 25–64 erialase hariduseta⁶ 185 400 inimest (kellest õppijaid oli 11 500 ja kellel eriala omandamine oli ilmselt alles käsil) ehk 26% vanuserühmast. Majandusekspertide hinnangul on **kvalifitseeritud tööjõu puudus** Eesti kõige olulisem majandusarengut pärssiv tegur.⁷ Töötajate teadmised, oskused ja kogemused ei jõua tööandjate vajadustega kaasas käia. Alates 1. maist 2017 pakub Eesti Töötukassa töötavatele inimestele tasemeõppes osalemise toetust, koolitust, eesti keele koolitust ja ümberõpet, mille eesmärk on täiend- ja ümberõppe kaudu ennetada töötust ja toetada majanduse struktuurimuudatusi. Sihiks on hõlbustada liikumist suuremat lisandväärtust pakkuvatele töökohtadele ning aidata tööd säilitada töötajail, kellel on suurem oht jääda töötuks.

Tööhõives osalemine sõltub olulisel määral **tööelu kvaliteedist**. Elanikkonna vähenemine ja vananemine sunnib enam tähelepanu pöörama töötaja tervisele ning tervise hoidmisele töökeskkonnas. Töövõime vähenemist ja tööga seotud tervisekahjustusi põhjustavad töökeskkonnas esinevad ohutegurid. Eesti tööelu-uuringu⁸ andmetel puutub 88% töötajatest töökohal olulisel määral (25% tööajast) kokku mõne töökeskkonna ohuteguriga. 2015. aastal oli uuringule eelnenud aasta jooksul juhtunud tööõnnetus ligi 9% organisatsioonides ja 2,4% töötajatega. Lisaks hindab 15% töötajatest, et viimase 12 kuu jooksul on töö põhjustanud või süvendanud nende terviseprobleeme. Tööinspeksiooni andmetel registreeriti 2020. aastal

⁵ Arvestatud on tööle rakendumisi, mitte unikaalseid isikuid. Üks inimene võis aasta jooksul uuesti töötuna arvele tulla ja tööle rakenduda mitu korda.

⁶ Erialase hariduseta isikud – isikud, kellel on alg-, põhi- või üldkeskharidus

⁷ Konjunkturiinstituut, Konjunktuur nr 200. Eesti majanduse üldolukorda iseloomustav ülevaade, mis kätkeb lõppenud kvartali ja eelseisva kuue kuu prognoosi ning baseerub Eesti juhtivate majandusekspertide koondprognoosil.

⁸ Eesti tööelu-uuring 2015; Tallinn: Sotsiaalministeeriumi toimetis nr 1/2017

3640 tööõnnetust, sh raskeid tööõnnetusi 918 ja surmaga lõppenud tööõnnetusi 10. Rasked tööõnnetused moodustavad ligi 25% kõikidest registreeritud tööõnnetustest.

Töoga seotud tervisekahjustused toovad kaasa töölt puudumise, mis on otsene kulu töötajale, tööandjale ja riigile. Eesti Haigekassa andmetel oli 2020. aastal iga päev tööõnnetuse tõttu haiguslehel ligi 631 tööga hõivatut ning ühe tööõnnetusega kaasnes keskmiselt 40,0 haiguspäeva. Töoga seotud tervisekahjustused takistavad töötajal pikka aega ja aktiivsena tööelus osaleda.

Elanikkonna vananemisest ja vähenemisest, sektoriaalsest tööjõupuudusest ning tehnoloogia arengust tingitud muutused tööturul tekitavad vajaduse kasutada mitmesuguseid töö tegemise vorme. Osapoolte erinevate soovide, vajaduste ja võimaluste tõttu tehakse tööd lisaks traditsioonilisele töösuhtele ka info- ja kommunikatsioonitehnoloogia abil mitmes paindlikus vormis. **Uutmoodi töötamise vormid** väljuvad reeglina tavapärase reguleeritud ja kaitstud töösuhte raamidest, millele on üles ehitatud kõik töötajate ja tööandja õigused ja kohustused, sotsiaalsüsteem ning töötaja tervise kaitse. Kehtiva reeglistikuga kokkusobimatud töötegemise vormid moonutavad töösuhte tegelikku iseloomu, ei toeta paindlikke töötegemise kokkuleppeid ja tingivad töötajate kaitse vähenemise. Eestis on paindlike töövormide (kaugtöö, lühiajaline töö, osaajaga töötamine) kasutamine vähe levinud. Paindlike töövormide vajaduspõhine kasutamine võimaldaks suurendada tööhõivet, sealhulgas mitteaktiivse tööjõu arvelt.

Töötegemise eri liikide ja töölepingu ebatüüpiliste vormide levik, osapoolte huvide tasakaal töötegemise suhtes ning suur mikroettevõtete osakaal ei soodusta **töötingimuste kollektiivset kujundamist** ega **tööturu osapoolte sotsiaaldialoogi**. Eestis on ametiühingusse kuuluvate töötajate osakaal, kollektiivlepingute sõlmimise aktiivsus ja töötajate kollektiivlepingutega kaetus väike. Töötajate kaasamine otsustusprotsessidesse jääb sageli formaalseks. See võtab töötajatelt võimaluse mõjutada sisuliselt oma töötingimusi ja tööelu korraldamist ning nõrgestab tööturu osapoolte sotsiaaldialoogi.

Töötajatel ja tööandjatel on ka **vähene teadlikkus tööelu eri aspektidest**. Töötajad ja tööandjad ei ole piisavalt kursis tööalaste õiguste ja kohustustega ning õigusaktidest tulenevate nõuetega ega ka töö tegemise riskide ja võimalustega. Teadlikkus tööõigusest on keskmisest väiksem töötutel, muu emakeelega Eesti elanikel ning madalama haridustaseme ja ametialase positsiooniga tööjõul, mistõttu võivad nende õigused tööturul olla vähem kaitstud. Vähene teadlikkus töötervishoiust ja tööohutusest ei toeta ka töötaja tervise hoidmist töökeskkonnas. Töötajate ja tööandjate teadlikkuse suurendamiseks nõustab Tööinspeksioon töötajaid ja tööandjaid töösuhete ja töökeskkonna teemadel.

Tööelu kvaliteedi tagamiseks on oluline ka **tõhus riiklik järelevalve**. Tööinspeksioon teeb riiklikku järelevalvet töötervishoidu, tööohutust ja töösuheteid sätestavate õigusaktide nõuete täitmise üle, pakub ettevõtetele ESFi toetuse andmise tingimuste vahendite toel tasuta töökeskkonna konsultandi teenust ning nõustab ja teavitab tööandjaid ja töötajaid, et tuvastada, kõrvaldada ja hoida ära töökeskkonna- ja töösuhetealaseid rikkumisi.

Vaidluse kohtuväliseks lahendamiseks peab töösuhte osapooltel olema võimalik läbida **kvaliteetne töövaidluse lahendamise menetlus**. Individuaalseid töövaidlusi on võimalik lahendada töövaidluskomisjonis või kohtus. Individuaalse töövaidluse lahendamise menetluses on esinenud rida menetlusõiguslikke puudujääke, mis on takistanud töövaidluste kvaliteetset lahendamist. Riigikogu võttis 14.06.2017 vastu töövaidluse lahendamise seaduse, mis kõrvaldas need praktikas tekkinud puudujäägid. Uus seadus, mis võimaldab töövaidlusi lahendada lihtsamalt, kiiremalt ja paindlikumalt ning lepitada töövaidluse osapooli või suunata nad õigusrahu saavutamiseks kompromissile, jõustus 2018. aasta 1. jaanuaril.

Olulisemad töös olevad tegevused

- Töötushüvitisi peaks saama suurem ring inimesi (nt iseendale tööandjad), et vähendada töötute vaesusriski. Hüvitiste maksmine tuleks muuta paindlikumaks, et arvestada arengusuundi tööturul (muutused töösuhte pikkuses ja iseloomus). Ühtlasi peaks töötushüvitiste süsteem arvestama muudatustega majanduses. Selleks jätkub töö töötushüvitiste regulatsiooni muudatuste väljatöötamisega.
- Endiselt on olulised tööjouturul ebasoodsamas olukorras olevad sihtrühmad (nt noored, vanemaealised, vähese eesti keele oskusega inimesed). Nende suuremaks osalemiseks tööturul on vaja pidevalt ajakohastada ja arendada eri meetmete pakkumist, parandada nende ligipääsu teenustele ning süstematiseerida tööhõivepoliitika õiguslikku korraldust.
- Püsiva töövõimekao väljakujunemise ennetamiseks ja pikaajalise ajutise töövõimetusega inimeste tööhõives püsimise toetamiseks on tarvis välja töötada töövõimet toetavate teenuste ja osalise töötamise võimaldamist lubav sekkumine.

Meede 1.1. Kõrge tööhõive taseme saavutamine ja hoidmine

Meetme eesmärk: tööelu kvaliteedi parandamisega ning tööhutuse ja töötajate teadlikkuse suurendamisega on saavutatud püsivalt kõrge tööhõive tase.

Möödik		Algtase	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025
Vanemas eas tööealiste inimeste (55–64-a) tööhõive määr, %⁹ <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring</i>	Mehed	68,3% (2020)	68,29%	68,1%	68,1%	68,2%
	Naised	73,9% (2020)	74,3%	77,4,3%	74,3%	74,4%
	Kokku	71,3% (2020)	71,6%	71,5%	71,5%	71,6%
Noorte töötuse määr 15–24-aastaste vanuserühmas, %¹⁰ <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring</i>	Mehed	18,4% (2020)	16,9%	15,5%	14,1%	12,7%
	Naised	18,3% (2020)	16,2%	14,8%	13,4%	12,0%
	Kokku	18,3% (2020)	16,5%	15,1%	13,7%	12,3%
Pikaajalise töötuse määr, %¹¹ <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring</i>	Mehed	1,4% (2020)	1,3%	1,3%	1,2%	1,1,0%
	Naised	1,0% (2020)	1,0%	1,0%	0,9%	0,8%
	Kokku	1,2% (2020)	1,2%	1,2%	1,1%	1,0%
Tööhõive määr eesti ja teisest rahvusest elanike seas, %¹² <i>Allikas: Eesti tööjõu-uuring, Statistikaamet</i>	Eestlased	68,8% (2020)	68,7%	69,2%	69,6%	69,8%
	Teisest rahvusest elanikud	63,6% (2020)	64,2%	64,7%	65,1%	65,5%
Töötuse määrade erinevus kordades eesti ja teisest rahvusest elanike vahel¹³ <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring, Sotsiaalministeeriumi arvutused</i>		1,6 (2020)	1,4	1,4	1,3	1,3

⁹ Möödik näitab tööga hõivatud inimeste osatähtsust 55–64-aastaste vanuserühmas.

¹⁰ Möödik näitab töötute osatähtsust tööjõus 15–24-aastaste vanuserühmas.

¹¹ Möödik näitab pikaajaliste töötute osatähtsust tööjõus (15–74-aastased). Pikaajalisteks töötuteks loetakse töötuid, kes on tööd otsinud 12 kuud või kauem.

¹² Möödik näitab tööga hõivatute osatähtsust rahvusesti 15–74-aastaste seas.

¹³ Möödik näitab mitu korda on teisest rahvusest elanike töötuse määr kõrgem eesti rahvusest elanike töötuse määrast.

16–64-aastaste vähenenud töövõimega inimeste tööhõive määr, %¹⁴ <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring, Sotsiaalministeeriumi arvutused</i>	50,3% (2020. a)	51,5%	51,6%	51,7%	51,7%
Tööõnnetustega seotud haiguspäevade arv ühe õnnetuse kohta, päevade arv¹⁵ <i>Allikas: Eesti Haigekassa aastaaruanne, Tööinspektsiooni register</i>	40,0 (2020)	40,0	39,8	39,6	39,4

Tegevus 1.1.1. Tööturu valdkonna arendamine

Tegevuse eesmärk: *tööjõu nõudluse ja pakkumise vastavus tagab tööhõive kõrge taseme ning kvaliteetsed töötingimused toetavad pikaajalist tööelus osalemist.*

Möödik	Algtase	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025
Tööturupoliitika toetab tööhõive kõrget taset ja pikaajalist tööelus osalemist <i>Allikas: Sotsiaalministeerium</i>	jah	jah	jah	jah	jah

60 Tööturupoliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine (SoM)

Teenuse sisuks on tööturupoliitika väljatöötamine ja ellurakendamine, et aidata kaasa tööelu kvaliteedi paranemisele ning toetada tööealise elanikkonna suurt tööga hõivatust ja tööandjatele tarviliku tööjõu olemasolu. See hõlmab ministeeriumi ja valitsuse valdkonnapoliitiliste otsuste ja nende rakendamise ettevalmistamist ning EL-i otsustusprotsessis osalemist, strateegiadokumentide väljatöötamist ja elluviimise hindamist tööturupoliitikat puudutavas, samuti huvigruppide teavitamist valdkonda puudutavatest algatustest ja otsustest ning nende kaasamist aruteludesse.

Tööhõive edendamiseks:

- lepitakse koostöös sotsiaalpartneritega kokku töötuskindlustushüvitise pikendamise mehhanism ning valmistatakse ette õigusloome muudatused, mille tulemusel hakkab töötushüvitiste süsteem arvesse võtma majandustsüklite mõju töötusele;
- räägitakse partneritega läbi ja valmistatakse ette õigusloome muudatused tööturuteenuste korraldamise tõhustamiseks;
- tõhustatakse meetmeid NEET-noorte tööhõives ja hariduses osalemise toetamiseks;
- analüüsitakse ja kujundatakse tööturuteenuseid ja -toetusi, et soodustada tööturuvajadustele vastavate oskuste arendamist.

Töövõime toetamise süsteemi tulemuslikuks elluviimiseks ja finantsilise jätkusuutlikkuse tagamiseks:

- tehakse töövõime toetamise süsteemi järelhindamine;
- tõhustatakse meetmeid vähenenud töövõimega inimestele tööjõus ja tööhõives osalemise toetamiseks;
- seiratakse töövõime hindamise meetodika toimimist ning vajaduse korral muudetakse ja täiendatakse meetodikat;
- arendatakse ajutise töövõimetuse korral varajase sekkumise mudelit, mis sisaldab töövõimet toetavate teenuste pakkumist ja võimaldab osaliselt töötamisega jätkata.

Tööelu kvaliteedi tagamiseks, sealhulgas töötajate töötingimuste parandamiseks:

¹⁴ Möödik näitab tööga hõivatute osatähtsust vähenenud töövõimega inimeste vastavas vanuserühmas. Vähenenud töövõimega inimesteks loetakse püsiva töövõimekaoga 10–100% ning osalise või puuduva töövõimega inimesi.

¹⁵ Möödik näitab töökeskkonnapoliitika tulemuslikkust. Kui tööõnnetustega seotud haiguspäevade arv väheneb, viitab see raskete tööõnnetuste arvu vähenemisele ning kaudselt töökeskkonna paranemisele. Sihttasemeid on korrigeeritud, kuna alates 2019. aastast Tööinspektsioon registreerib ainult neid tööõnnetusi, mis on seotud vähemalt ühe haiguspäevaga.

- analüüsitakse töösuhete raamistikku ning muudetakse see töötegijate ja ettevõtete majanduslikke ja sotsiaalseid vajadusi ning uusi võimalusi arvestavaks;
- kujundatakse tõhusad töetervishoiu ja -ohutuse teenused, et edendada ohutuskultuuri ning suunata töötajaid ja tööandjaid ohutusnõudeid täitma;
- muudetakse töökeskkonda kujundav raamistik muutuvat tööturu olukorda ja uusi töökeskkonna riske arvestavaks, sealhulgas pööratakse tähelepanu bioloogilistele ning keemilistele ohuteguritele ning kaugtööga kaasnevate riskide maandamisele;
- uuendatakse töetervishoiuteenuse korraldust, et parandada teenuse kvaliteeti ja tagada teenuse jätkusuutlikkus;
- tagatakse tööelu infosüsteemi toetav õiguslik raamistik;
- arendatakse töövaidluste lahendamise menetlust töövaidluskomisjonis ning rakendatakse kaasajastatud töövaidluste lahendamise õigusraamistikku.

Tegevus 1.1.2. Aktiivsed ja passiivsed tööturuteenused

Tegevuse eesmärk: aktiivsete ja passiivsete tööturumeetmete osutamise korraldamine, et inimesed püsiksid tööhõives ning ei langeks vaesusesse tööotsingute ajal.

Oodatav tulemus

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada Sotsiaalministeerium, Eesti Töötukassa, Sotsiaalkindlustusamet ning Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus.

Tööpoliitika jaguneb kaheks – aktiivseks ja passiivseks. **Aktiivne tööpoliitika** seisneb töötuse ennetamises ning inimeste võimestamises ja tööandjate toetamises, et inimesed kiiresti tööle liiguksid või kehtlikult tööhõives püsiksid. **Passiivse tööpoliitika** mõte on kompenseerida inimestele tööotsingute ajaks kaotatud sissetulek, et nad ei satuks töö kaotamise korral vaesusesse, ning tagada piisav motivatsioon leida sobiv töö.

Aktiivsete tööturuteenuste osutamise ja hüvitiste maksmise eesmärk on saavutada tööealise elanikkonna võimalikult kõrge tööhõive tase, tagada tarvilik tööjõu olemasolu tööandjatele ning ennetada töötust ja tööturult väljalangemist. Selleks pakutakse teenuseid nii töötutele, tööotsijatele, töötavatele inimestele kui tööandjatele. Hüvitisi makstakse töötutele ja töö kaotuse korral töötajatele, et kompenseerida neile tööotsingute ajaks osaliselt kaotatud sissetulek ja et inimesed ei satuks töö kaotamise korral vaesusesse ega loobuks töö otsimisest.

2016. aastal käivitunud töövõime toetamise süsteemi eesmärk oli toetada vähenenud töövõimega inimeste täisväärtuslikku elu. Hinnatakse inimese töövõimet, mitte töövõimetust, uuenes toetuste süsteem ja teenuste valik. Süsteemi haldab Eesti Töötukassa, kes hindab inimese töövõimet, pakub tööturuteenuseid ning maksab töövõimetoetust.

Teenuste osutamist ja hüvitiste maksmist reguleerivad tööturuteenuste ja -toetuste seadus, töövõimetoetuse seadus ning töötuskindlustuse seadus. Valdkonna poliitikakujundamisel on juhtiv roll Sotsiaalministeeriumil. Aktiivsete tööturuteenuste osutamine ja hüvitiste maksmine on korraldatud peamiselt Eesti Töötukassa kaudu, kuid teenuste osutamiseks saavad avatud taotlusvoorudest toetust taotleda ka erasektori organisatsioonid.

Möödik	Algtase	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025 ¹⁶
Tööle liikunud töötute (v.a vähenenud töövõimega töötud) osakaal registreeritud töötutest	53,8% (2020. a)	56,0%	60,0%	62,0%	

¹⁶ 2025. aasta sihttasemed seab Eesti Töötukassa 2021. aasta lõpus

<i>Allikas: Eesti Töötukassa</i>					
Töole liikunud vähenenud töövõimega töötute osakaal vähenenud töövõimega registreeritud töötutest	43,2% (2020. a)	45,0%	48,0%	50,0%	
<i>Allikas: Eesti Töötukassa</i>					
Töole rakendunute (v.a vähenenud töövõimega rakendunud) hõives püsimine, (%)	80,7% (2020. a)	≥ 80%	≥ 80%	≥ 80%	
<i>Allikas: Eesti Töötukassa</i>					
Vähenenud töövõimega tööle rakendunute hõives püsimine, (%)	80,8% (2020. a)	≥ 80%	≥ 80%	≥ 80%	
<i>Allikas: Eesti Töötukassa</i>					
Registreeritud töötute (v.a vähenenud töövõimega töötud) töötuse mediaankestus, päevade arv	134 (2020. a)	160	156	152	
<i>Allikas: Eesti Töötukassa</i>					
Vähenenud töövõimega registreeritud töötute töötuse mediaankestus, päevade arv	185 (2020. a)	197	195	193	
<i>Allikas: Eesti Töötukassa</i>					
Uute töötuskindlustushüvitise saajate osakaal uutest registreeritud töötutest, %	44% (2020. a)	35,3%	35,1%	35,3%	35,4%
<i>Allikas: Eesti Töötukassa/ Sotsiaalministeerium</i>					

284 Eesti Töötukassale eraldise andmine aktiivsete ja passiivsete tööturuteenuste osutamiseks (SoM, elluvijja Eesti Töötukassa)

Eesti Töötukassa saab ministeeriumilt sihtotstarbelise eraldise järgmiste aktiivsete ja passiivsete tööturuteenuste osutamiseks ning hüvitiste ja toetuste maksmiseks:

- Eesti Töötukassa maksab töötutoetust isikule, kes on Eesti Töötukassas töötuna arvel ja kes on töötuna arvele võtmisele eelnenud 12 kuu jooksul töötanud või olnud hõivatud tööga võrdsustatud tegevusega vähemalt 180 päeva.
- Töövõimetoetuse seaduse alusel maksab Eesti Töötukassa osalise või puuduva töövõimega inimestele töövõimetoetust.
- Sotsiaalmaksuseaduse § 6 lõike 1 punkti 5 alusel hüvitab Eesti Töötukassa kehtestatud kuumääralt sotsiaalmaksu äriühingule, mittetulundusühingule, sihtasutusele või füüsilisest isikust ettevõtjale töötaja eest, kes saab töövõimetuspensioni või töövõimetoetust.
- Sotsiaalmaksuseaduse § 6 alusel maksab riik Eesti Töötukassale erijuhtudel sotsiaalmaksu töötuna arvele võetud isikute eest.
- Vastavalt töötuskindlustuse seadusele kantakse Eesti Töötukassale edasiantava töötuskindlustusmaksu vahendeid töötuskindlustushüvitiste sihtfondi, koondamise ja tööandja maksejõuetuse puhul makstavate hüvitiste sihtfondi ning tööturuteenuste ja -toetuste sihtkapitali. Sihtfondidest makstakse töötuskindlustushüvitist ning koondamise ja tööandja maksejõuetuse korral makstavat hüvitist. Sihtkapitali vahendeid kasutatakse aktiivsete tööturuteenuste osutamiseks ja tööturutoetuste (v.a töötutoetus) maksmiseks.

104 Karjäärinõustamise kättesaadavuse suurendamine (SoM, elluvijja Eesti Töötukassa)

Pakutakse karjääriinfot ja -nõustamist kõigile soovijatele, sealhulgas töötavatele, mitteaktiivsetele (sh koolinoortele) ja töötutele, kellel ei ole õigust karjäärinõustamisele tööturuteenuste ja -toetuste seaduse alusel. Teenuse raames nõustatakse inimest töö, kutse või haridustee valikul, töö otsimisel, karjääri ja tööelu kujundamisel. Karjäärinõustaja aitab inimesel end paremini tundma õppida, kohaneda muutustega ning teha läbimõeldud valikuid ja otsuseid. Lisaks hindavad karjäärinõustajad töötavate inimeste koolitusvajadust Eesti Töötukassa toetusel tasemeõppes või tööalasel täienduskoolitusel osalemiseks. Samuti toimub teenuse raames karjääriteenuste arendamine, mille eesmärk on tagada karjääriteenuste osutamise ühtlane kvaliteet kõigile Eesti

Töötukassa kliendigruppidele ning vajalike metoodiliste materjalide olemasolu. Karjääriteenuste ümberkorraldamisest tulenevalt lõpetas SA Innove tugiteenuste agentuur programmi „Karjääri- ja õppenõustamisteenuste arendamine ja kättesaadavuse tagamine“ raames Rajaleidja keskustes karjääriteenuste osutamise seisuga 31.12.2018. Eesti Töötukassa kujundas oma karjääriteenused ümber ning integreeris varem Rajaleidja keskustes noortele pakutud teenused olemasolevate karjääriteenustega. Alates 01.01.2019 pakub Eesti Töötukassa karjäärinõustamist ning karjääriinfo vahendamise teenust kõigile soovijatele, sealhulgas noortele, tööealistele ja vanaduspensioniealistele. Teenust rahastatakse Euroopa Sotsiaalfondi (edaspidi ESF) toetuse andmise tingimuste (edaspidi TAT) „Karjäärinõustamise kättesaadavuse suurendamine“ vahenditest.

105 Tööturuteenuste osutamine tagamaks paremaid võimalusi hõives osalemiseks (SoM, elluviija Eesti Töötukassa)

Teenusega suurendatakse tööturuteenust saavate isikute tööalaseid võimalusi ja tööhõives osalemist, sealhulgas:

- noorte töötuse ennetamine ja vähendamine ning noorte tööalase teadlikkuse suurendamine;
- vanaduspensioniealiste ja ennetähtaegset vanaduspensionist saavate isikute tööhõive suurendamine;
- rahvusvahelise kaitse saajate tööhõive suurendamine;
- töötuse ennetamine vähem konkurentsivõimeliste hõivatute seas, sh väheste või aegunud oskuste tõttu;
- vananenud või aegunud oskustega või tervise tõttu töötusriskis olevate inimeste tööalase konkurentsivõime suurendamine;
- tööandjate motiveerimine, et luua töökohti suurema tööpuudusega piirkondadesse (Ida-Viru, Põlva, Valga, Võru maakond).

Teenuseid rahastatakse ESF-i TAT „Tööturuteenuste osutamine tagamaks paremaid võimalusi hõives osalemiseks“ ja REACT-EU ESF-i TAT „Tööturuteenuste osutamine COVID-19 kriisi mõjude leevendamiseks“ vahenditest.

107 Toetuse taotlemine uutele sihtrühmadele uute tööturuteenuste pakkumise laiendamiseks (SoM)

Avatud taotlusvoorude kaudu toetatakse projekte, mille eesmärk on pakkuda tööturuteenuseid väiksema konkurentsivõimega sihtrühmadele (nt noored, kõrgemas keskeas olevad inimesed, pikka aega tööturult eemal olnud inimesed ja väheste või puuduva kvalifikatsiooniga inimesed). Toetatakse teenuste osutamist lähtuvalt sihtrühma tööle asumise takistustest. Toetuse andmise tulemusel on tööle rakendunud vähemalt 30% projektides osalenutest. Teenust rahastatakse ESF-i avatud taotlusvoorudest.

226 Noortegarantii tugisüsteemi väljaarendamine (SoM)

Noortegarantii tugisüsteemi eesmärk on suurendada mitteaktiivsete 16–29-aastaste noorte tööturul osalemist ja tööalaseid võimalusi. Süsteem võimaldab KOV-idel välja selgitada enda piirkonnas elavad 16–29-aastased abivajavad noored ning pakkuda neile vajalikku tuge tööturul osalemiseks ja suurendada nende tööalaseid võimalusi. Eesmärk on tuua noored püsivalt tagasi haridusse ja tööellu, kasutades selleks juba olemasolevaid riiklikke ja KOV-i teenuseid. Teenust rahastatakse ESF-i TAT „Noortegarantii tugisüsteemi arendamine ja testimine“ vahenditest.

177 Kaitstud töötamise, erihoolekande teenuste arendamine ja rehabilitatsiooniteenuse osutamine (SKA)

Teenuse eesmärk on suurendada vähenenud töövõimega tööealiste inimeste tööturul osalemise võimalusi.

Tegevused, mida TAT „Töövõimereformi sihtrühma töövõimelisuse tõstmine ja nende töötamise soodustamine“ raames aastatel 2015–2023 ellu viiakse, on:

- kaitstud töötamise teenuse väljaarendamine ja osutamine;
- kuulmispuudega inimestele suunatud tõlketeenuste arendamine ja pakkumine;
- integreeritud, isikukeskse ja paindliku erihoolekandeteenuste süsteemi katsetamine;
- toetatud tööerakendumise koolituste pakkumine.

Tegevuste üldiseks sihtrühmaks on vähenenud töövõimega inimesed, sh psüühilise erivajadusega inimesed (kaitstud töö teenus; isikukeskse erihoolekande teenusemudeli katsetamine), nägemispuudega inimesed (kaitstud töö teenus), kuulmispuudega isikud (tõlketeenused).

Sotsiaalkindlustusameti korraldatavat pikaajalist kaitstud töö teenust osutatakse vähenenud töövõimega tööealisele inimesele (alates 16. eluaastast kuni vanaduspensionieani), kelle puhul on täidetud kõik alljärgnevad tingimused:

- on diagnoositud raske, sügava või püsiva kuluga psüühikahäire, liitpuue või nägemispuue või on läbi elanud peaaajutrauma või ajukahjustust tekitava haiguse;
- on tuvastatud puuduv töövõime töövõimetoetuse seaduse alusel või on tunnistanud osaliselt (80–90%) või täielikult (100%) töövõimetuks riikliku pensionikindlustuse seaduse alusel.

Kuulmispuudega inimestele suunatud tõlketeenuste arendamise ja pakkumise raames tagatakse tööealistele kuulmispuudega ja vähenenud töövõimega inimestele võimalus kasutada kaug- ja kirjutustõlget. Tegeletakse järjepidevalt teenuse arendamisega (sh uue teenuse pakkumise platvormi väljatöötamine) ja teenuse hea kvaliteedi tagamisega (koolitused kirjutus- ja viipekeeleõlksidele, infopäevad ja teenuse kasutamise koolitused kuulmispuudega inimestele). Teenus on 2021. aasta alguses laienenud ka lastele ja vanaduspensioniealistele, nende sihtrühmade rahastus on tagatud teistest ESF-i programmidest. Tööealiste sihtrühmale suunatud tõlketeenused on ESF-i rahastusega tagatud 2023. aasta lõpuni.

Pikaajalise kaitstud töö teenuse eesmärk on pakkuda vähenenud töövõimega inimestele jõukohast töö tegemise võimalust kaitstud ja kohandatud keskkonnas, samuti vajaduse korral tuge suundumisel tööle avatud tööturul või tööturuteenuseid saama. Kaitstud tingimustes töötamise korral saavad suuremat tuge vajavad inimesed omandada tööalaseid oskusi nende vajadusi arvestavas keskkonnas ja jõukohases töötempo, seejuures tagatakse neile vajalikus ulatuses juhendamine ja abi. Kaitstud töötamise teenust pakutakse selle jaoks spetsiaalselt loodud töökohtades sobivas keskkonnas teenusepakkuja juures või kohandatud töökeskkonnas avatud tööturul. Pikaajalise kaitstud töö teenust katsetatakse 2022. aasta lõpuni ja selle jooksul selgitatakse välja teenusemudeli rakendamise takistused, hea praktika ja mõju, teenuste osutamisega seotud tegelikud kulud ja kulukomponendid. Täpsustatakse teenusekirjeldust ning selgitatakse välja sobiv kaitstud töö teenust saama õigustatud inimeste teenusevajaduse hindamise ja teenust saama suunamise süsteem.

Teenuse raames katsetatakse isikukeskset erihoolekande teenusemudelit. Projekti käigus selgitatakse välja teenusemudeli rakendamisel tekkivad takistused, teenuste osutamisega seotud tegelikud kulud, inimese isikliku eelarve kujunemine ja kulukomponendid ning esmase toetusvajaduse hindamise instrumendi sobivus, et selgitada välja sihtrühma toetusvajadus ja teha edasised otsused. Katsetamise tulemuste põhjal täiendatakse erihoolekande teenusemudelit.

Aastatel 2020–2022 toimuvad täiendkoolitused erihoolekandeesutustes töötavatele tegevusjuhendajatele, et anda neile lisateadmisi tööks keeruliste sihtrühmadega (raskesti mõistetava käitumise juhendamise koolitus, Verge koolitus, alkoholisõltlastega tegelemise koolitus).

Teenust rahastatakse ESF-i TAT-de „Töövõimereformi sihtrühma töövõimelisuse tõstmine ja nende töötamise soodustamine“ ja „Sotsiaalse rehabilitatsiooni pakkumine töövõimereformi sihtrühmale ning raske ja sügava puudega 0–15-aastastele lastele“ vahenditest.

62 Töövõime toetamise süsteemi elluviimine (SoM)

Teenuse eesmärk on viia ellu töövõime toetamise süsteem, sealhulgas koolitada spetsialiste vähenenud töövõimega inimestega töötamiseks, arendada tegevusi toetavat institutsioonidevahelist koostööd ja vajalikku andmevahetust ning teavitada avalikkust. Samuti tegeletakse teenuse raames tööandjate ja töötajate teadliku käitumise kujundamisega, et edendada töötingimusi. Teenust rahastatakse ESF-i TAT „Töövõime süsteemi toetavad tegevused“ vahenditest.

40 Töövõimereformi sihtrühma töövõimelisuse tõstmine ja nende töötamise soodustamine (SoM)

Teenuse eesmärk on töövõimereformi sihtrühmale abivahenditeenuse ja tõlketeenuse arendamine ning teenuse korraldamine. Teenust rahastatakse ESF-i TAT „Töövõimereformi sihtrühma töövõimelisuse tõstmine ja nende töötamise soodustamine“ vahenditest.

108 Tööturuteenuste osutamine töövõimereformi sihtrühmale (SoM, elluviija Eesti Töötukassa)

Vähenenud töövõimega inimestele pakutakse tööturuteenuseid, mille eesmärk on aidata vähenenud töövõimega inimesed tööturule ja toetada seal püsimist ning säilitada ja parandada inimeste olemasolevat töövõimet. Teenust rahastatakse ESF-i TAT „Tööturuteenuste osutamine töövõimereformi sihtrühmale“ vahenditest.

Tegevus 1.1.3. Tööelu kvaliteet

Tegevuse eesmärk: tööturu osapoolte teadlikkuse suurendamine nende õigustest ja kohustustest ning tervislike töötingimuste kujundamise võimalustest, luues seeläbi töötaja ja tööandja vajadusi arvestavad töötingimused.

Oodatav tulemus

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada Sotsiaalministeerium ja Tööinspeksioon.

Tööelu kvaliteeti mõjutavad töötaja töökeskkond ja töötingimused, tööturu osapoolte teadlikkus töösuhetest ja ohutu töökeskkonna loomise võimalustest. **Tööelu kvaliteedi tagamiseks** on oluline luua töötaja vajadusi arvestavad töötingimused, suurendada tööturu osapoolte teadlikkust nende õigustest ja kohustustest ning tervislike töötingimuste kujundamise võimalustest. Valdonna poliitika kujundamisel on juhtiv roll Sotsiaalministeeriumil. Tööinspeksioon teeb töösuhete ja töökeskkonna üle järelevalvet, pakub tasuta töökeskkonna konsultandi teenust ning nõustab töösuheteid ja töökeskkonda puudutavates rakenduslikes küsimustes. Tööelus tekkinud erimeelsuste lahendamiseks on töötajatel ja tööandjatel võimalus pöörduda töövaidluskomisjoni poole. Kollektiivsete töötulide ennetamisega ja töötüli osapooltele lahenduste pakkumisega tegeleb riiklik lepitaja.

Möödik	Algtase	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025
Üle 3 töövõimetuspäevaga tööõnnetuste arv 100 000 hõivatu kohta ¹⁷ <i>Allikas: Tööinspeksioon, Statistikaamet</i>	480,6 (2020)	< 500	< 500	< 500	< 500

¹⁷ Möödik näitab töökeskkonnapoliitika tulemuslikkust. Tööõnnetuste arvu vähenemine viitab töökeskkonna paranemisele.

Tööõnnetuste tagajärjel kaotatud tööpäevade arv 100 hõivatu kohta <i>Allikas: Tööinspeksioon, Eesti Haigekassa</i>	22,2 (2020)	< 20	< 20	< 20	< 20
--	----------------	------	------	------	------

283 Nõustamisteenuse osutamine ning töövõimet hoidva ja säästva töökeskkonna arendamine (TI)

Nõustamisteenuse eesmärk on aidata töösuhete poolel käituda töösuhetes teadlikult kooskõlas töösuheteid ning töötervishoidu ja tööohutust reguleerivate õigusaktide ja hea usu põhimõttega, soodustada töösuhetes õiguskuulekat käitumist ning seeläbi vältida õigusaktide rikkumist, tervisekahjustusi ja töövaidlusi. Lisaks on eesmärk säilitada ja parandada tööealiste töötajate töövõimet, sealhulgas toetada tööandjat töökeskkonna edendamisel, suurendada vähenenud töövõimega inimeste tööturul osalemist ja hoida ära varast pensionile jäämist. Teenusega viiakse ellu tegevusi, et suurendada tööandjate ja töötajate teadlikkust töövõime hoidmise ja säilitamise võimalustest. Arendatakse tööelu käsitlevaid infotehnoloogilisi lahendusi, et parandada tööelu puudutava teabe edastamist, vahendamist, töötlemist ja kättesaadavust. Tõhustamiseks järelevalvet töökeskkonna ja töösuhete üle, töötatakse välja ja arendatakse infotehnoloogilisi lahendusi andmekogude, elektrooniliste töövahendite või andmelahendussüsteemidena. Teavitus-, nõustamis-, koolitus- ja kaasamistevõimude kaudu toetatakse tööandjaid töökeskkonna edendamisel. Viiakse ellu Tööinspeksiooni teenistujate arendamise ja koolitamise tegevusi, mis toetavad Tööinspeksiooni institutsionaalse suutlikkuse parandamist ja võimekuse suurendamist. Teenust rahastatakse osaliselt ESF-i TAT „Töövõimet hoidva ja säästva töökeskkonna arendamine“ vahenditest.

61 Tööandjaid ja töötajaid toetavad tegevused töötingimuste edendamiseks (SoM)

Sotsiaalministeerium viib ellu teavitustegevusi, et suurendada töötajate ja tööandjate teadlikkust töötingimustest ja tervislike töötingimuste kujundamise võimalustest. Samuti viiakse ellu tegevusi, et arendada teadmispõhise tööpoliitika kujundamise ja rakendamise eeldusi. Teenust rahastatakse ESF-i TAT „Töövõime süsteemi toetavad tegevused“ vahenditest.

176 Riikliku järelevalve tegemine (TI)

Tööinspektorid teevad töökeskkonnaalast (töötervishoid, tööohutus ja töösuhete) järelevalvet, renditöö ja eratööstuste tegevusega seotud järelevalvet ning uurivad tööõnnetuste ja kutsehaigestumiste põhjuseid. Teenusega ennetatakse töövaidluste tekkimist, tööõnnetustesse sattumist ja kutsehaigestumisi ning aidatakse tagada töötajate pikaajaline töövõime säilimine. Eesti ja Norra tööinspeksioonide vahel on sõlmitud tähtajatu koostöölepe. Tegevuste eesmärk on luua tugevad ja usaldusväärsed suhted kahe riigi asutuste vahel, vahetada kogemusi ja praktikat ning korraldada ühiselt teavitustegevusi. Koostöötegevusi rahastatakse Norra ja Euroopa Majanduspiirkonna finantsmehhanismide kahepoolsete suhete fondist.

171 Töövaidluste lahendamine (TI)

Töövaidluste lahendamine toimub töövaidluskomisjonis. Töövaidluskomisjon on Tööinspeksiooni juures asuv kohtuväline töövaidlusi lahendav organ riigivastutuse seaduse § 15 lõike 2 punkti 1 tähenduses. Töövaidluskomisjon on sõltumatu ning lähtub otsuste tegemisel seadustest ja muudest õigusaktidest, Eestile siduvatest välislepingutest ja muudest töösuheteid reguleerivatest eeskirjadest, sealhulgas kollektiiv- ja töölepingutest. Töövaidluse kohtuvälise lahendamise kaudu panustatakse tööturu osapoolte heaolu ja õiguskindluse tagamisse.

35 Töötüli lepituse läbiviimine ja kollektiivsete töösuhete alase nõustamise pakkumine (Riikliku Lepitaja Kantselei)

Teenuse sisu on ennetada kollektiivseid töötülisid ja pakkuda lahendusi töötüli osapooltele.

326 Lisapuhkuse hüvitamine riigieelarvest

Töölepingu seaduse kohaselt on osalise või puuduva töövõimega ja alaealise töötaja iga-aastane puhkus 35 kalendripäeva. Riigi poolt hüvitatakse põhipuhkuse 28 kalendripäeva ületava puhkuseosa (7 kalendripäeva) eest makstav puhkusetasu. Sügava puudega lähedastel on võimalik kasutada lisapuhkust kuni 5 tööpäeva aastas.

321 Kutsehaiguste ekspertiisi rahastamine (SoM)

Kutsehaiguste ekspertiisi teeb SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla, kes diagnoosib aastas umbes 200 kutsehaigestumise juhtu. Vastavalt lihthanke pakkumusele on Sotsiaalministeeriumil sõlmitud leping kolmeks aastaks

Tegevus 1.1.4. Erivajadustega inimeste toimetulek ja tööalane tegevus

Tegevuse eesmärk: erivajadustega inimeste iseseisva toimetuleku ja tööalase tegevuse toetamine, et soodustada nende rakendumist tööturul.

Oodatav tulemus

Oodatavat tulemust aitab oma teenuste kaudu saavutada Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus koostöös Sotsiaalkindlustusametiga.

Möödik	Algtase	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024	Sihttase 2025
HEV õppijate rakendamine tööturul või edasiõppes, %*					

Allikas: Sotsiaalministeerium

* SoMi, AKRKi ja HTMi koostöös parandatakse sihttasemete seadmiseks vajalikku andmekorjet 2021–2024

281 Kaasava kutsehariduse arendamine ning HEV õppijate õppimise ja töölerakendamise toetamine (Astangu KRK)

Teenuse eesmärk on koostöös Sotsiaalministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi ning SA-ga Innove toetada sotsiaal-, haridus- ja tööturuvaldkonna spetsialistide oskuste suurendamist, et pakkuda vajaduspõhiseid ja tulemuslikke teenuseid, samuti selgitada välja inimese soovid, vajadused ja võimed ning toetada inimese erialaste ja sotsiaalsete oskuste arengut, igapäevaelus võimalikult iseseisvat toimetulekut ja töölerakendumist.

282 Töölesaamist toetavate teenuste (tööalane rehabilitatsioon ja kaitstud töö) arendamine (Astangu KRK)

Teenuse eesmärk on toetada inimese valmisolekut töötada, tööd leida ja säilitada ning suurendada sotsiaal-, haridus- ja tööturuvaldkonna spetsialistide ja tööandjate oskusi vajaduspõhiste ja tulemuslike teenuste pakkumiseks ning erivajadusega inimeste värbamiseks, samuti arendada ja katsetada tõenduspõhiseid hindamismetoodikaid rehabilitatsioonis, kasutada tõendus- ja vajaduspõhiseid sekkumisi ning toetada koolituste ja juhendmaterjalide väljatöötamise kaudu sotsiaal- ja tööturuteenuse osutajate võimekust tulemuslikumal teenuse osutamisel. Arendatakse hindamis- ja sekkumismetoodikaid vähenenud töövõimega isikutele. Toetatakse Eesti Töötukassa ja Sotsiaalkindlustusameti poolt teenust saama suunatud inimeste võimalikult iseseisvalt elamist, võimetekohase hariduse või tööks vajalike oskuste omandamist, võimetekohast ühiskonnaelus osalemist ning valmisolekut asuda võimetekohasele tööle.

Programmi eelarve

Eelarve jaotus	Programmi tegevus	Teenus	Vastutaja	Meede / Aasta			
				Kõrge tööhõive taseme saavutamine ja hoidmine			
				2022	2023	2024	2025
KULUD	Kokku:			803 534 671	820 933 252	854 944 128	901 097 115
	Aktiivsed ja passiivsed tööturuteenused	Programmi tegevus kokku:		785 881 369	803 556 541	837 938 930	883 259 617
		Eesti Töötukassale eraldise andmine aktiivsete ja passiivsete tööturuteenuste osutamiseks	SoM	736 010 527	785 022 958	834 829 822	880 100 542
		Kaitstud töötamise, erihoolkande teenuse arendamine ja rehabilitatsiooniteenuse osutamine	SKA	8 454 886	491 692	178 898	178 865
		Karjäärinõustamise kättesaadavuse suurendamine	SoM	2 774 903	543 639		
		Noortegarantii tugisüsteemi väljaarendamine	SoM	383 486	396 236	30 210	30 210
		Toetuse taotlemine uutele sihtrühmadele uute tööturuteenuste pakkumise laiendamiseks	SoM	3 252 461	2 079 405		
		Tööturuteenuste osutamine tagamaks paremaid võimalusi hõives osalemiseks	SoM	14 128 077	10 674 066	2 900 000	2 950 000
		Tööturuteenuste osutamine töövõimereformi sihtrühmale	SoM	20 668 461	2 518 405		
		Töövõime toetamise süsteemi elluviimine	SoM	40 461	29 405		
		Töövõimereformi sihtrühma töövõimelisuse tõstmine ja nende töötamise soodustamine	SoM	168 107	1 800 733		
	Erivajadustega inimeste toimetulek ja tööalane tegevus	Programmi tegevus kokku:		3 684 275	3 548 611	3 276 316	3 276 316
		Kaasava kutsehariduse arendamine ning HEV õppijate õppimise ja töölerakendamise toetamine	Astangu KRK	2 532 070	2 418 807	2 347 432	2 347 432
		Töölesaamist toetavate teenuste (tööalane rehabilitatsioon ja kaitstud töö) arendamine	Astangu KRK	1 152 205	1 129 804	928 884	928 884
	Tööelu kvaliteet	Programmi tegevus kokku:		11 579 405	11 720 361	11 627 575	12 455 960
		Kutsehaiguste ekspertiisi rahastamine	SoM	62 938	64 125	64 125	64 125
		Lisapuhkuse hüvitamine riigieelarvest	SKA	6 109 964	6 771 643	7 403 520	8 200 470
		Nõustamisteenuse osutamine ning töövõimet hoidva ja säästva töökeskkonna arendamine	TI	1 109 492	1 170 299	508 781	508 781
		Riikliku järelevalve tegemine	TI	2 890 067	2 297 903	2 291 884	2 291 884
		Tööandjaid ja töötajaid toetavad tegevused töötingimuste edendamiseks	SoM	119 282	89 044		
		Töötüli lepituse läbiviimine ja kollektiivsete töösuhete alase nõustamise pakkumine	RLK	140 618	144 767	148 787	152 407
		Töövaidluste lahendamine	TI	1 147 044	1 182 581	1 210 478	1 238 294
	Tööturu valdkonna arendamine	Programmi tegevus kokku:		2 389 622	2 107 739	2 101 307	2 105 222
		Tööturupoliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine	SoM	2 389 622	2 107 739	2 101 307	2 105 222

Programmi teenuste maksumus kujuneb teenuse osutamisega seotud otsestest kuludest (nt inimestele suunatud toetused või teenusekohtade ülalpidamine) ning teenuse osutamisega seotud kaudsetest kuludest (teenust osutava asutuse personali- ja majandamiskulud ning IKT kulud).

Tööturuprogrammi 2022. aasta teenuste olulisemad muudatused

Alates 2022. aastast on varem tegevuse 1.1.3 all eraldi teenustena kajastunud teenused nr 179 „Lisapuhkuse hüvitis vähenenud töövõimega inimestele“, nr 180 „Lisapuhkuse hüvitis alaealistele“ ja nr 275 „Lisapuhkuse hüvitis puudega isiku töötavale pereliikmele“ liidetud üheks uueks teenuseks nr 326 „Lisapuhkuse hüvitamine riigieelarvest“. Teenused liideti, kuna tegemist on riiklikult tagatud hüvitistega, mis kõik seostuvad töötamisega ning kus teatud tingimuste kohaldumisel rakendub õigus riiklikult tagatud hüvitisele, eeldusel et on olemas kehtiv töösuhe.

Programmi juhtimiskorraldus

Programmi koostamise korraldus

Tööturuprogrammi elluviimist ja seiret koordineerib heaolu arengukava 2016–2023 juhtkomisjon. Tööturuprogrammi programmijuht on Sotsiaalministeeriumi tööala asekancler. Programmijuhi ülesanne on programmi koostamise ja uuendamise eestvedamine, programmi elluviimise ja seire koordineerimine, programmi ja tulemusvaldkonna arengukava vahelise sidususe tagamine ja infovahetuse korraldamine ning heaolu arengukava juhtkomisjoni kaasamine.

Juhtkomisjoni teenindab tehniliselt Sotsiaalministeeriumi nutika arengu toetamise osakond.

Programmi eelnõu esitatakse hiljemalt iga aasta 15. veebruaril heaolu arengukava juhtkomisjonile arutamiseks. Programmi eelnõu esitatakse Rahandusministeeriumile riigi eelarvestrateegia koostamiseks hiljemalt iga aasta 1. märtsil. Programmi eelnõu avalikustatakse pärast riigieelarve eelnõu Vabariigi Valitsusele esitamist (hiljemalt 1. oktoobril) Rahandusministeeriumi kodulehel. Programmi kinnitab valdkonna eest vastutav minister pärast riigieelarve seaduse vastuvõtmist ning pärast seda, kui Vabariigi Valitsus on riigieelarve seaduse § 31 lõike 1 alusel riigieelarve täiendavalt liigendanud. Sotsiaalministeerium avalikustab programmid ministeeriumi kodulehel.

Programmi eelarve koostamisel lähtutakse riigieelarve seadusest ja selle rakendusaktidest. Eelarve sisaldab kõiki allikaid (sh välisvahendeid). Programmi eelarve esitatakse riigieelarve infosüsteemis (REIS), teenuste tase kuluarvestustarkvaras (KAIS).

Programmi tulud, kulud, investeeringud ja finantseerimistingimused kinnitatakse 2021. aasta riigieelarve seadusega. Meetmete eelarved kinnitatakse ministri liigendusega. Programmidevahelised eelarvemuudatused tehakse üks kord aastas vastava aasta riigieelarve seaduse muutmisega. Struktuurivahenditega seotud muudatusi kajastatakse vahepealsel perioodil toetuse andmiste tingimuste käskkirjades.

Kaasamine

Tööturuprogrammi elluviimist ja seiret koordineerib heaolu arengukava 2016–2023 juhtkomisjon. Valdondliku komisjoni tööd juhib Sotsiaalministeerium ja sellesse kuuluvad esindajad kõikidest ministeeriumitest. Lisaks kutsutakse juhtkomitee töös osalema üleriigiliste kohaliku omavalitsuse üksuste liitude esindajad, sotsiaalpartnerite esindajad ning sotsiaalse turvalisuse, soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise valdkonnas tegutsevate olulisemate partnerite esindajad. Vajaduse korral moodustatakse programmide koostamiseks ja elluviimise seiramiseks vastava programmi töörühm. Juhtkomitee täpsed ülesanded ja liikmed kinnitatakse valdkonna eest vastutava(te) ministri(te) käskkirjaga.

Seosed teiste tulemusvaldkondadega ja horisontaalsete teemadega

Tööturuprogrammi seos heaolu arengukava 2016–2023 programmidega:

- **Sotsiaalkindlustuse programm** käsitleb ühisosana kindlustushüvitiste miinimumsuuruseid ning vajadust viia sissetulekuta või väikese sissetulekuga isikutele makstavad toetused (töötutoetus, toimetulekutoetus, pensionäritoetus, vajaduspõhine peretoetus jne) ühtsetele alustele.
- **Hoolekandeprogrammis** käsitletavat sotsiaalteenused on vajalikud uue töövõime toetamise süsteemi rakendamiseks, kuna võimaldavad inimestel vaatamata puudele või hoolduskoormusele igapäeva eluga toime tulla ning tööturul osaleda.
- **Soolise võrdõiguslikkuse programm** keskendub muu hulgas soolise segregatsiooni vähendamisele tööturul ning naiste ja meeste majandusliku sõltumatuse toetamisele, sh

soolise palgalõhe vähendamisele, mis seeläbi seondub tööelu kvaliteedi tagamise ja üldiselt inimeste tööelus osalemise toetamisega.

Tööturuprogrammi seos teiste arengukavadega:

- **Laste ja pere arengukava 2012–2020** käsitleb vanemahüvitise maksmise korda ja lapsehoiu, mis on otseses seoses töö- ja pereelu ühitamise ning paindlike töövormide teemadega.
- **Lõimuv Eesti 2020** käsitleb eesti keelest erineva emakeelega tööeliste elanikele võimaluste tagamist täiendada oma teadmisi ja oskusi konkurentsivõimeliseks osalemiseks tööturul ning nende tööhõivevõime parandamist.
- **Elukestva õppe strateegia 2020** käsitleb ühisosana võrdse ligipääsu tagamist haridusele, sh puudega inimestele, ning tegevusi erivajadusega noorte liikumiseks kutseõppesse ja kutseõppes tööturule, mis on seotud uue töövõime toetamise süsteemi rakendamisega, samuti kvalifitseeritud tööjõu tagamise, karjääriteenuste ning täiskasvanute koolituse ja ümberõppe teemasid.
- **Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030** üks alaeesmärk on elu-, õpi- ja töökeskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamine, millel on otsene seos tööelu kvaliteedi tagamisega ja töötingimuste parandamisega.
- **Siseturvalisuse arengukava 2015–2020** üks eesmärk on tasakaalustatud kodakondsus- ja rändepoliitika. Tööturuprogramm panustab selle saavutamisse rahvusvahelise kaitse saanud inimestele tööturule suundumiseks vajalike teenuste pakkumise kaudu.

Seirekorraldus

Tööturuprogrammi elluviimist ja seiret koordineerib heaolu arengukava 2016–2023 juhtkomisjon, mille ülesanded on:

- juhtida arengukava ja programmide elluviimist;
- teha programmi koostamisel ettepanekuid;
- osaleda programmi tulemusaruande hindamisel;
- täita EL-i ühtekuuluvuspoliitika perioodi 2014–2020 rakenduskava¹⁸ prioriteetse suuna nr 2 „Sotsiaalse kaasatuse suurendamine“ ja prioriteetse suuna nr 3 „Tööturule juurdepääsu parandamine ja tööturult väljalangemise ennetamine“ järgmiste meetmete¹⁹ valdkondliku komisjoni²⁰ ülesandeid:
 - lapsehoiu ja puudega laste hoolekandeteenuste arendamine hoolduskoormuse vähendamiseks;
 - tööturul osalemist toetavad hoolekandeteenused;
 - hoolekande taristu arendamine, keskkonna kohandamine puudega inimeste vajadustele vastavaks;
 - töövõime toetamise skeemi loomine ja juurutamine;
 - tööturuteenused tagamaks paremaid võimalusi hõives osalemiseks²¹.

Programmi seire toimub vähemalt üks kord poolaastas (veebruaris ja augustis). Sotsiaalministeerium koostab igal aastal programmi rakendamise kohta valdkonna arengukava tulemusaruande. Valdkonna arengukava tulemusaruanne esitatakse Rahandusministeeriumile ja Riigikontrollile riigi majandusaasta koondaruande koosseisu kuuluva tegevusaruande koostamise lähtedokumentina igal aastal hiljemalt 31. maiks. Samal ajal avaldatakse aruanne Sotsiaalministeeriumi kodulehel.

¹⁸ Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava <http://www.struktuurifondid.ee/rakenduskava/>

¹⁹ Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava meetmete nimekiri koos jõustunud õigusaktide ja seletuskirjadega <http://www.struktuurifondid.ee/struktuuritoetuse-seaduse-meetmepohised-oigusaktid-2/>

²⁰ Perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seadus <https://www.riigiteataja.ee/akt/121062014001>

²¹ Meetmepohised õigusaktid <http://www.struktuurifondid.ee/et/oigusaktid/meetmepohised/2014-2020>